

Geslaagde dissertatie over SGP

– Roelof Bisschop –

Transparant 2.3 (1991) 27-28

Recensie n.a.v. W. Fieret, *De Staatkundig Gereformeerde Partij 1918-1948. Een bibliocratisch ideaal*. Uitgave: Uitgeverij Den Hertog te Houten, 1990, 304 blz., fl. 49,50, ISBN 90-331-0715-5.

Deze Utrechtse dissertatie heeft in SGP-kringen nogal wat stof doen opwaaien. Of beter, niet zozeer het proefschrift als geheel, als wel een hoofdstuk er uit, namelijk dat wat handelt over de houding van de SGP, c.q. haar leider ds. G.H. Kersten, tegenover de Duitse bezetter. De grote betrokkenheid die bleek uit de reacties geeft op z'n minst aan dat er nog altijd een bevolkingsgroep in de Nederlandse samenleving is, voor wie de uitgangspunten – beter aangeduid met 'beginselen' – van de SGP niet alleen maar historisch interessant zijn. Dat laatste is ook van toepassing op de promovendus.

Nu geldt voor elk ondemoek dat affectie tot het voorwerp van studie bepaald geen garantie is voor een hoog wetenschappelijk niveau van het onderzoek en van het verslag ervan, maar distantie tot het onderzoeksobject geeft die garantie evenmin. Het grote voordeel van een zekere verwantschap tussen onderzoeksobject en onderzoeker is dat het verslag 'van binnenuit' geschreven kan worden; m.a.w. er is sprake van een 'verstehen', zowel ten aanzien van de taal als ten aanzien van de meest existentiële drijfveren.

In een vijftal hoofdstukken, voorafgegaan door een inleiding waarin de wortels van de SGP en de meest relevante literatuur aan de orde komen, en gevolgd door een slotbeschouwing en andere gebruikelijke toevoegsels, beschrijft Fieret de uitgangspunten, de plaats en het functioneren van de SGP in het politieke bestel vanaf haar oprichting in 1918 tot 1948, het jaar van overlijden van Kersten. Hij typeert het doel dat nagestreefd wordt als een 'bibliocratisch ideaal', omdat voor de SGP het uitgangspunt was en is dat de samenleving ingericht moet zijn overeenkomstig de richtlijnen die de Bijbel geeft. Ook Kersten hechtte veel waarde aan de term 'bibliocratie' (p.21, 30, noot 18 p.68). Een meer expliciete afweging tussen de termen '(Gereformeerde) theocratie' en 'bibliocratie' zou nuttig geweest zijn, temeer daar de laatste onder de Gereformeerden in de 16^e tot en met de 18^e eeuw – waar de historische voedingsbodem van de SGP ligt – niet of hoogst zelden voorkomt, terwijl het begrip theocratie dan niet ongebruikelijk is. Het is bovendien een term die evenmin als 'theocratie' aangeeft hoe het gezag van de Bijbel precies geconcretiseerd zou moeten worden in allerlei 20^e-eeuwse situaties en problemen. De term suggereren dus meer duidelijkheid dan zij in wezen verschaft.

Verder beschrijft Fieret het streven van de SGP binnen het kader van het 'herstelconservatisme', een begrip dat helder wordt verwoord en onderbouwd (p.18, 106-110). Daarna wordt de plaats van de SGP in het grotere geheel van de politieke verhoudingen in de 19^e en 20^e eeuw aangegeven.

In hoofdstuk 2 wordt de oprichting en groei van de SGP in de jaren '20 beschreven, waarbij afzonderlijke paragrafen zijn gewijd aan de belangrijkste voormannen, ds. G.H. Kersten, ds. P. Zandt en ir. C.N. van Dis. Dan volgt een hoofdstuk waarin de staatkundige visie van de partij aan de orde komt (taak en grenzen van de overheid, [28] verhouding parlement-regering). Hoewel het begrip volkssoevereiniteit (wat daaronder dan ook precies verstaan moge worden) als zodanig niet genoemd wordt, zou in dit verband een beschouwing over de vraag hoe men binnen de SGP de relatie volkssoevereiniteit-parlementaire stelsel, alsmede haar eigen plaats en functioneren daarin theoretisch zag en rechtvaardigde, verhel-

derend zijn geweest. Hoofdstuk 4 beschrijft de verhouding tussen de SGP en de overige partijen, waarna in het 5^e en 6^e hoofdstuk de chronologische draad weer wordt opgepakt, en ingegaan wordt op respectievelijk de dertiger jaren en de periode 1940-1948.

Met name de conclusies die voortvloeien uit het beschrevene in het laatstgenoemde hoofdstuk hebben voor commotie gezorgd, aangezien Fieret, op basis van zijn eigen analyse, tot de slotsom komt dat het niet onterecht is dat na de oorlog tegen Kersten en zijn zoon strafmaatregelen genomen zijn, met name vanwege hun uitgeverijactiviteiten. Waarmee Fieret overigens nog niet uitspreekt dat hij het vonnis van de Commissie Zuivering Staten-Generaal zonder meer onderschrijft. Blijft de vraag dus nog onbeantwoord – maar dat is zeker niet een verwijt in de richting van de promovendus! – in hoeverre het oordeel van de zuiveringscommissie terecht was, aangezien in de loop van de oorlog de houding van Kersten tegenover de bezetter zeker kritischer is geworden. Een proces dat zich ook bij vele anderen heeft voltrokken, zij het misschien in een ander tempo.

Samenvattend kunnen we stellen dat deze dissertatie een uitermate boeiend onderzoeksverslag is geworden. Naar mijn mening is Fieret erin geslaagd om, vanuit een innerlijke betrokkenheid bij zijn onderwerp, met voldoende kritische distantie verslag te doen van zijn onderzoek, zodat het resultaat gekwalificeerd mag worden als een in hoge mate objectieve beschrijving.

© Roelof Bisschop / *Transparant* (1991) €K

Dit artikel is OCR gescand en kan daarom kleine typfoutjes bevatten